

RYWALIZACJA ROSJI I NATO W AZJI ŚRODKOWEJ

*Konrad
Zasztowt*

W 2008 ROKU GEOPOLITYCZNE ZNACZENIE AZJI ŚRODKOWEJ WZROSŁO ZARÓWNO W OCZACH ZACHODU, JAK I ROSJI. REGION TEN POZOSTAJE ATRAKCYJNYM ŹRÓDŁEM SUROWCÓW ENERGETYCZNYCH. WRAZ Z POSTĘPUJĄCĄ DESTABILIZACJĄ SYTUACJI W PAKISTANIE WZRASTA POTRZEBA DYWERSYFIKACJI SZLAKÓW DOSTAW DLA WOJSK W AFGANISTANIE. ALTERNATYWĄ DLA ZAGROŻONEJ ATAKAMI TALIBÓW TRASY PAKISTAŃSKIEJ JEST SZLAK ŚRODKOWOAZJATYCKI.

Rosja dąży do utrzymania gospodarczych, politycznych i wojskowych wpływów na obszarze Azji Środkowej. Z tego względu obecność amerykańska i europejska w regionie jest postrzegana przez Moskwę jako konkurencyjna i zagrażająca jej interesom. Głównymi instrumentami, za pomocą których Rosja może wpływać na sytuację w państwach środkowoazjatyckich, jest pomoc gospodarcza oraz współpraca w sferze wojskowo-technicznej.

ROSYJSKIE PRÓBY ZACIE- ŚNIENIA WSPÓŁPRACY POLITYCZNO-WOJSKOWEJ NA OBSZARZE POSTSOWIEC- KIEJ AZJI ŚRODKOWEJ

W efekcie wojny z Gruzją oraz uznania jej separatystycznych regionów Abchazji i Osetii Płd., Rosja spotkała się z krytyką swoich działań ze strony UE i USA. W związku z tym zaczęła szukać wsparcia wśród postsowieckich i azjatyckich sojuszników. Polityka ta nie przyniosła jednak oczekiwanych rezultatów. Jak dotąd, żadna z byłych republik radzieckich nie uznała niepodległości separatystycznych regionów Gruzji wspieranych przez Moskwę. Rosji nie udało się też uzyskać poparcia eurazjatyckich organizacji międzynarodowych – SzOW¹ i OUBZ². Na szczycie

SzOW w Duszanbe, w sierpniu 2008 roku, Chiny i państwa środkowoazjatyckie wezwały strony konfliktu w Osetii Płd. do negocjacji. Nie potępiły jednak, zgodnie z wolą Rosji, działań strony gruzińskiej. Nie uznały też Abchazji i Osetii Płd. Moskwa nie uzyskała takiego poparcia na wrześniowym szczycie państw OUBZ w Moskwie, ani na szczycie Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) w Biszkeku w październiku 2008 roku.

We wrześniu 2008 roku, na forum OUBZ, Rosja przedstawiła koncepcję stworzenia kilkunastotysięcznej armii regionalnej, której celem byłaby ochrona granic państw członkowskich przed przenikaniem islamskich bojowników z Afganistanu³. Koncepcję tę strona rosyjska prezentowała już w 2005 roku, lecz wówczas nie

1) Szanghajska Organizacja Współpracy.

2) Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, *ros. ODKB – Organizacija Dogowora o Kollektiwnoj Bezopasnosti*.

3) F. Najibullah, *Eurasian Grouping Plans Regional Army Near Afghanistan*, 19.09.2008; www.rferl.org/articleprintview/1201509.html

została ona zrealizowana⁴. Ostatecznie, na szczycie OUBZ w Moskwie 4 lutego 2009 roku podjęto wstępną decyzję o utworzeniu 15-tysięcznych Kolektywnych Sił Operacyjnego Reagowania (KSOR) OUBZ⁵. Krytycy tego projektu wskazują, że ciężar utworzenia KSOR spadnie przede wszystkim na stronę rosyjską. Najbardziej zainteresowane państwa – Kirgistan, Tadżykistan i Uzbekistan – nie są w stanie lub nie chcą znacząco wesprzeć tej inicjatywy, ani finansowo, ani przez zapewnienie sprzętu wojskowego⁶. Państwa środkowoazjatyckie niechętnie odnoszą się do idei rozlokowania kolektywnych sił wojskowych na swoim terytorium⁷.

Prawdopodobnie jednostki KSOR będą stacjonować w Rosji. Zgoda środkowoazjatyckich członków OUBZ na KSOR może wynikać z przekonania, że mimo decyzji o ich powstaniu, nigdy nie dojdzie do ich realnego sformowania⁸. Ponadto, Uzbekistan ogłosił, że nie zgadza się z koncepcją włączenia w KSOR, oprócz formacji *stricte* wojskowych, także jednostek służb specjalnych, ministerstwa ds. sytuacji nadzwyczajnych i ministerstwa spraw wewnętrznych⁹. Inne państwa OUBZ mają udostępnić KSOR także tego rodzaju formacje – w celu walki z zagrożeniami takimi jak terroryzm bądź przemyt narkotyków. Decyzję o utworzeniu

4) Wówczas wspólne siły wojskowe OUBZ miały nosić miano Kolektywnych Sił Szybkiego Reagowania.

5) A. Dubnow, *Nie chuże NATO. Rossija sozdala swoj antikrizisnyj wojenno-ekonomičeskiy alians*, 05.02.2009; <http://www.vremya.ru/2009/19/4/222417.html>

6) Również Kirgistan nie posiada granicy z Afganistanem. Jednak jego południowe regiony są położone stosunkowo niedaleko od granicy tadżycko-afganistańskiej. Terytorium kirgiskiego rejonu batkeńskiego (od 1999 roku obwodu) było teren starć wojsk kirgiskich i uzbeckich z Islamskim Ruchem Uzbekistanu (IRU) Dżumy Namanganiego. Zapleczem logistycznym tej zbrojnej organizacji islamistycznej był Tadżykistan i Afganistan.

7) Uzbekistan uzależnia wręcz swój udział od miejsca stacjonowania wojsk KSOR.

8) Wywiad portalu „Ferghana.ru” z rosyjskim ekspertem Arkadijem Dubnowem, 09.02.2009; <http://www.ferghana.ru/article.php?id=6061>

KSOR można uznać za umiarkowany sukces polityczny Rosji. Nie wydaje się jednak, aby jakościowo zmieniała ona militarny potencjał OUBZ.

STOSUNKI ROSJI Z UZBEKISTANEM, TADŻYKISTANEM I KIRGISTANEM

Kolejnym przejawem słabnącej roli Moskwy w regionie środkowo-azjatyckim była deklaracja Uzbekistanu z 15 października 2008 roku o wyjściu z organizacji Eurazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej (JewrAzES). Uzbecki przywódca Islam Karimow, co najmniej od jesieni 2008 roku, po zniesieniu sankcji nałożonych

przez UE na Taszcent po masakerze w Andżanie w 2005 roku, dąży do współpracy z Zachodem i rozluźnienia więzi z Kremlem. Wizyta rosyjskiego prezydenta Dmitrija Miedwediewa w Uzbekistanie w styczniu 2009 roku, poza zwyczajowym podkreśleniem wagi współpracy dwustronnej, nic nowego nie przyniosła¹⁰.

Rosja i Uzbekistan planują rozszerzenie współpracy w dziedzinie produkcji samolotów wojskowo-transportowych rosyjskiego producenta samolotów OAK¹¹ i taszkenckich zakładów przemysłu lotniczego im. Czkałowa (TAOiCz)¹². Rosyjsko-uzbecka współpraca wojskowo-techniczna nie rozwija się jednak w tempie, którego życzyłyby sobie Moskwa.

9) Uzbekistan nie wyśle też swoich wojsk zagranicę, aby stacjonowały razem z siłami KSOR. Wydzieli natomiast ze swoich sił zbrojnych specjalnie przygotowane w tym celu jednostki, które pozostaną w Uzbekistanie.

10) Strona rosyjska jako „osiągnięcie” podkreślała fakt przejścia na ceny rynkowe w rozliczeniach za gaz uzbecki. Trudno to jednak zaliczyć do sukcesów Moskwy. Uzyskanie przez Taszcent wysokich stawek za swój surowiec świadczy raczej o mocnej pozycji strony uzbeckiej. W. Kuzmin, *Wostocznyj tranzit. Energetika i transport stali weduszczej temoj peregoworow Dmitrija Medwedewa i Islama Karimowa*, 26.01.2009; <http://www.rg.ru/2009/01/26/medvedev-karimov.html>

11) OAK – *Ob'edinennaja Awiastritel'naja Korporacija*.

12) TAOiCz – *Taszkenskoje Awiacionnoje proizwodstwennoje ob'edinenije im. Czkałowa*.

Podczas wizyty ówczesnego prezydenta Władimira Putina w Taszkencie w lutym 2008 roku ustalono, że do końca roku OAK stanie się właścicielem pakietu kontrolnego TAOiCz. Do transakcji jednak nie doszło ze względu na przeciągającą się wycenę uzbeckiego przedsiębiorstwa (wykonywaną przez niezależnych ekspertów z zachodnich firm¹³). Ostatecznie zamiast rosyjskiego przejęcia TAOiCz, jak poinformował szef OAK, ma dojść jedynie do stworzenia przez oba przedsiębiorstwa *joint venture*¹⁴.

Styczniowa wizyta Miedwiediewa w Taszkencie wpłynęła natomiast na pogorszenie relacji Moskwy z Duszanbe. Rosyjski prezydent poparł wówczas uzbeckie stanowisko w sprawie budowy elektrowni wodnych w regionie środkowoazjatyckim. Uzależnił udział Rosji w ich budowie od

„uwzględnienia interesów państw sąsiednich”. Wypowiedź ta wywołała ostrą reakcję Tadżykistanu. Strona tadżycka podkreślała, że deklaracja Miedwiediewa stoi w sprzeczności z wcześniejszymi umowami dwustronnymi między Tadżykistanem i Rosją, w których ta ostatnia wyrażała wolę udziału w rozbudowie tadżyckich elektrowni wodnych. Tadżykistan dąży do finansowego zaangażowania Rosji w rozwój tego kluczowego sektora energetycznego. Nie chce jednak dopuścić do uzyskania przez stronę rosyjską pakietu kontrolnego akcji strategicznie ważnej elektrowni roguńskiej. Rosja niezmienne stawia ten warunek.

Kwestia udziału Rosji w finansowaniu tej inwestycji powiązana jest też z problemem zacieśnienia rosyjsko-tadżyckiej współpracy wojskowej. Kreml stara się doprowadzić do udostępnienia Rosjanom bazy lotniczej Hissar (Ajni).

13) Ernst & Young i Delloitte & Touche.

14) W. Muchin, *Prerwannij polet woenno-transportnoj awiacii. Problemy rossijsko-uzbeksogo awiaproma tormozjat realizaciju mnogomiliardnyh zakazow*, 26.01.2009; <http://www.ng.ru/printed/221521>

Obecnie 201. rosyjska baza lotnicza stacjonuje w Duszanbe. Zgodnie z umowami podpisanymi w 2004 roku przez prezydentów Putina i Emomali Rahmona, a także Miedwediewa i Rahmona w sierpniu 2008 roku, miała być przeniesiona do bazy lotniczej Hissar. Tadżykistan zwleka jednak z podjęciem decyzji o udostępnieniu bazy Hissar, chcąc w zamian wynegocjować inwestycje Rosji w sektorze elektrowni wodnych¹⁵.

Duszanbe było do niedawna jednym z najbardziej lojalnych sojuszników Moskwy w Azji Środkowej. Zezwolenie na nieodpłatne stacjonowanie 201. bazy lotniczej na terytorium kirgiskim, a także przekazanie stronie rosyjskiej w użytkowanie (bez opłat za dzierżawę) ziemi pod centrum obserwacji kosmicznej „Okno”¹⁶, świadczyły o lojalności Tadżykistanu wobec Kremla. Ze swojej strony, Rosja kształci w swoich

szkołach wojskowych około pięćset żołnierzy tadżyckich. Przekazała też armii tadżyckiej sprzęt wojskowy z 201. bazy o wartości 1 miliarda dolarów.

Pod koniec 2008 roku prezydent Kirgistanu K. Bakijew coraz częściej zaczął wyrażać wątpliwości, co do potrzeby dalszego stacjonowania wojsk amerykańskich w bazie Manas. Ostatecznie medialne doniesienia o wypowiedzeniu USA umowy w sprawie korzystania z Manas, potwierdził sam Bakijew podczas wizyty w Moskwie 3 lutego 2009 roku. Kirgiski przywódca motywował postanowienie o zamknięciu bazy brakiem odpowiedniej ekonomicznej kompensacji ze strony Amerykanów, a także brakiem współpracy USA w sprawie zabójstwa obywatela kirgiskiego przez żołnierza amerykańskiego w 2006 roku¹⁷. Rzeczywistą przyczyną decyzji

15) A. Gabujew, *Priedwaritielnaja niedogoworiennost'*, „Kommersant”, 25.02.2009; <http://www.kommersant.ru/doc.aspx?DocsID=1125433&NodesID=5>

16) Centrum „Okno” zostało przekazane przez Tadżykistan w użytkowanie stronie rosyjskiej w zamian za umorzenie przez Rosję tadżyckiego długu wysokości 250 milionów dolarów.

Biszkeku była jednak rosyjska oferta pomocy gospodarczej uwarunkowana wypowiedzeniem USA umowy o korzystaniu z bazy Manas. Jako „rekompensatę” za zamknięcie bazy, Rosja zaproponowała stronie kirgiskiej kredyt inwestycyjny (1,7 miliarda dolarów) na budowę elektrowni wodnej Kambarata¹⁸, grant wysokości 150 milionów dolarów oraz kredyt na 300 milionów dolarów (z czterdziestoletnim okresem spłaty)¹⁹. Rosja zgodziła się również umorzyć Biszkekowi 180 milionów dolarów długu, w zamian za 48 proc. udziałów w kirgiskich zakładach zbrojeniowych „Dastan”, produkujących elementy torped do łodzi podwodnych.

Doprowadzenie do kirgiskiej decyzji o zamknięciu bazy w Manas, oprócz decyzji państw OUBZ o utworzeniu KSOR, było jak dotąd największym sukcesem rosyjskiej polityki zwiększania wpływów w Azji Środkowej. Ograniczenie (lub całkowite wyeliminowanie) amerykańskiej obecności wojskowej w Kirgistanie mogłoby przynieść ze sobą negatywne skutki dla operacji wojskowej NATO w Afganistanie. Ewentualne wycofanie sił NATO z Afganistanu oznaczałoby jednak poważne zagrożenie dla środkowoazjatyckich sojuszników Rosji.

Wydaje się też, że na zmianę decyzji prezydenta Bakijewa i podpisanie przez niego 7 lipca 2009 roku umowy zezwalającej

17) Kurmanbek Bakijew: *Prawitiel'stvo Kyrghyzstana prinjalo reszenije o zawierszenii sroka diejstwiija wojennoj bazy antiterroristiczeskoj koalicii*, 04.02.2009;

<http://www.24.kg/politic/2009/02/04/105213.html>

18) A. Dubnow, *Bakijew wezet w Moskwu dorogoj podarok. Prezident Kirgizii poprosit SSZA wywesti woennuju bazu iz Biszkeka*, 12.01.2009;

<http://www.vremya.ru/print/220649.html>;

D. Karimow, *Rossija soglasilas' spisat' dolgi Kyrghyzstanu, okazat' respublike „besprecedentnuju” finansowuju pomoszcz' i uczastwowat' w stroitel'stwe Kambaratinskaj GES 1*, 04. 02. 2009;

<http://www.24.kg/politic/2009/02/04/105215.html>

19) S. Gamowa, G. Michajłow, *Awjabazu „Manas” atakujut s juga*, 04.02.2009;

http://www.ng.ru/cis/2009-02-04/1_manas.html

USA na dalsze korzystanie z Manas, wpłynęła właśnie Moskwa. Oczywiście nie zmienia to faktu, że oferta amerykańska wartości 180 milionów dolarów – w tym zwiększenie opłaty za dzierżawę bazy z 17 do 60 milionów dolarów rocznie oraz inwestycje w infrastrukturę – miała również wpływ na decyzję Biszkeku²⁰.

Moskwa nie dąży do sparaliżowania działań NATO w Afganistanie. Dowodem na to jest chociażby fakt zaoferowania państwu Sojuszu rosyjskiego terytorium do transportu ładunków do Afganistanu. Od kwietnia 2008 roku Rosja zezwalała na tranzyt ładunków niemilitarnych Francji i Niemcom, w listopadzie zgodziła się na transport rosyjską koleją sprzętu wojskowego Bundeswehry. Udostępnianie USA terytorium w celach

tranzytowych, czy też naciski na Biszkek w sprawie stacjonowania Amerykanów w Manas, są argumentami Moskwy w jej rozmowach z nową administracją amerykańską dotyczących innych spornych kwestii geopolitycznych (takich jak: rozszerzenie NATO na wschód, konflikt w Gruzji, amerykański system obrony przeciwrakietowej w Polsce i Czechach)²¹. Doprowadzając do decyzji Kirgistanu o zamknięciu amerykańskiej bazy w Manas, Rosja pokazała, że USA muszą uzgadniać swoje działania w Azji Środkowej ze stroną rosyjską. Z tego punktu widzenia, rosyjską grę sprawą Manas można uznać za dyplomatyczny sukces Moskwy, nawet jeśli ostatecznie siły amerykańskie pozostaną obecne w Kirgistanie.

20) *US – Russian Summit: Kyrgyzstan Reverses on Manas*, 07. 07. 2009; www.stratfor.com

21) 3 marca 2009 roku pierwszy konwój z niewojskowymi ładunkami dla wojsk USA w Afganistanie przejechał pociągiem z Łotwy przez terytorium rosyjskie do Kazachstanu. *First US supplies for Afghanistan cross Russia*, 03. 03. 2009; <http://news-en.trend.az/world/afghanistan/1434096.html>

KONTYNUACJA
„WIELOWEKTOROWEJ”
POLITYKI PAŃSTW
ŚRODKOWO-AZJATYCKICH.
KWESTIA TRANZYTU
ŁADUNKÓW DLA SIŁ NATO
W AFGANISTANIE

Rosyjski sukces w Kirgistanie jest jednak raczej wyjątkiem niż przejawem trwałej tendencji w regionie. Co najmniej od wiosny 2008 roku rośnie zainteresowanie państw Azji Środkowej współpracą z NATO, USA i krajami UE. Przejawem tego w polityce uzbeckiej i turkmeńskiej była obecność prezydentów Islama Karimowa i Gurbanguli Berdimuhamedowa na szczycie NATO w Bukareszcie w kwietniu 2008 roku²². Wojna w Gruzji wymusiła pewne symboliczne ustępstwa środkowoazjatyckich sojuszników Moskwy. Kazachstan w końcu września 2008 roku ogłosił wycofanie się

z dwóch ważnych inwestycji w Gruzji – budowy terminalu zbożowego w Poti oraz rafinerii w Batumi²³. Było to jednak wyłącznie taktyczne ustępstwo strony kazachskiej i propagandowy gest w celu uspokojenia Moskwy. W rzeczywistości Kazachstan nie rezygnuje ze strategii rozwoju eksportu surowców energetycznych na rynki światowe z omińnięciem Rosji, w tym przez Kaukaz Południowy.

Astana, mimo deklaracji lojalności wobec rosyjskiego partnera, dąży do współpracy z Zachodem także w sferze wojskowej. Charakterystyczne dla „wielowektorowej” polityki kazachskiej było przeprowadzenie wraz z wojskami NATO ćwiczeń wojskowych, które odbyły się 21 września 2008 roku, na dzień przed wizytą prezydenta Rosji Miedwiediewa na szczycie regionów przygranicznych w Akto-be w zachodnim Kazachstanie²⁴.

22) *Love and hatred of Islam Karimov*, 11.04.2008;

http://www.uznews.net/news_single.php?lng=en&sub=&cid=9&nid=4553;

23) M. Laurelle, *Is Kazakhstan Disengaging from Georgia?*, 15.10.2008;

<http://www.cacianalyst.org/?q=node/4961/print>

Pod koniec listopada 2008 roku Senat Kazachstanu ratyfikował, podpisaną jeszcze w 2001 roku, umowę o udostępnieniu Amerykanom, prowadzącym w Afganistanie operację „Enduring Freedom”, korytarzy powietrznych oraz lotniska w Ałma-Atcie do lądowań w sytuacjach nadzwyczajnych²⁵. *De facto* lotnictwo NATO wykorzystywało powietrzną przestrzeń kazachską do przelotów do Afganistanu już od 2003 roku. Nie potwierdziły się wprawdzie spekulacje medialne w sprawie otwarcia amerykańskiej bazy na terytorium Kazachstanu. Na początku lutego 2009 roku Astana zezwoliła jednak na transport ładunków drogą lądową przez terytorium kazachskie²⁶. Ambasador USA w Astanie Richard E. Hoagland podkreślił natomiast, że – obecnie znacznie

zwiększone – siły amerykańskie w Afganistanie będą zaopatrywać się w żywność, artykuły medyczne i materiały budowlane m.in. w Kazachstanie²⁷.

Kazachstan wycofał się pod presją Rosji z udziału w ćwiczeniach NATO w Gruzji w maju 2009 roku. Kazachska armia, mimo długoletniej współpracy z NATO, jest całkowicie zależna od dostaw rosyjskiego uzbrojenia. Nie zmienia to faktu, że jej profesjonalizm był wysoko oceniony w Brukseli. Dowodem tego jest przedstawienie Astanie w maju 2009 roku formalnej propozycji udziału w misji stabilizacyjnej w Afganistanie. Nie można wykluczyć, że Kazachstan, który ma już doświadczenie z misji w Iraku, zdecyduje się wysłać żołnierzy również do Afganistanu.

24) O. Auyezov, *Kazakhstan, NATO hold joint military exercises*,

<http://www.alertnet.org/thenews/newsdesk/LN327615.htm>

25) *Kazachstan wydzielił aerodrom dla samolietow WWS SSzA*, 27.11.2008;

<http://www.avia.ru/week/?id=1227786927>

26) *Kazakhstan helps out US on Afghanistan*, 09.02.2009;

http://www.spacewar.com/reports/Kazakhstan_helps_out_US_on_Afghanistan_999.html

27) *US troops in Afghanistan will get chow and medical supplies from Kazakhstan*, 28.01.2009;

<http://enews.ferghana.ru/news.php?id=972&mode=snews>

Państwem, które podobnie jak Kirgistan, stara się uzyskać rosyjską pomoc gospodarczą, a jednocześnie nie wyklucza współpracy wojskowej z USA, jest Tadżykistan. 19 lutego 2009 roku amerykański wiceadmirał Mark Harnitchek odwiedził Duszanbe, gdzie uzyskał wstępną zgodę na tranzyt dla sił NATO w Afganistanie przez terytorium Tadżykistanu. Warto zaznaczyć, że USA wspierają rozbudowę połączeń drogowych między Tadżykistanem a Afganistanem (przez inwestycje w budowę mostów na rzece Pandż). Stan tadżyckiej infrastruktury drogowej pozostaje jednak bardzo zły²⁸. Dlatego też najlepsze połączenie postsowieckiej Azji Środkowej z Afganistanem przebiega nie przez Tadżykistan, lecz przez Uzbekistan.

Do 2005 roku to właśnie uzbecka baza Karszy-Chanabad odgrywała kluczową rolę w transporcie sił NATO do Afganistanu przez

Azję Środkową. Jednak po amerykańskiej krytyce masakry w Andżanie, rząd uzbecki zażądał od USA opuszczenia bazy. Jej funkcje przejęła w dużym stopniu baza Manas w Kirgistanie.

Obecnie, wzrasta znaczenie opcji uzbeckiej dla USA. Stany Zjednoczone unikają nagłaśniania współpracy z krytykowanym za łamanie praw człowieka reżimem I. Karimowa. Uzbekistan, współpracując z USA, również zachowuje dyskrecję, nie chcąc prowokować Moskwy. Wydaje się jednak, że coraz ważniejszą rolę w transzycie ładunków amerykańskich do Afganistanu odgrywać będzie uzbecka baza lotnicza w Nawoi. O jej wykorzystaniu do transportu ładunków niemilitarnych NATO, poinformował I. Karimow 15 maja 2009 roku podczas wizyty w Taszkencie prezydenta Korei Płd. Li Miung-Baka. Lotnisko w Nawoi jest modernizowane przez Koreę Południową i w rezultacie ma stać się międzynarodo-

28) D. Tynan, *US Military Chief Announces New Supply Network for Afghanistan*, 20.01.2009; <http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav012009c.shtml>

wym węzłem transportowym. Zaangażowanie Korei Południowej w modernizację bazy w Nawoi służy więc interesom uzbeckim i amerykańskim. Dzięki niemu, współpraca Waszyngtonu i Taszkentu pozostaje w cieniu współpracy uzbecko-koreańskiej²⁹.

Uzbekistan kontynuuje politykę zapoczątkowaną wizytą Karimowa na kwietniowym szczycie NATO w Bukareszcie w 2008 roku. Taszkent zresztą nigdy nie zerwał całkowicie rozpoczętej w 2001 roku współpracy z państwami NATO. Po 2005 roku z bazy lotniczej w uzbeckim Termezie nie przestały korzystać Niemcy i Dania. Dla RFN, której wojska w Afganistanie stacjonują w położonych niedaleko granicy z Uzbekistanem prowincjach Badachschan i Kunduz, Termez ma kluczowe znaczenie logistyczne. Niemcy planują rozbudowę linii kolejowej Termez - Chajraton na terytorium afgańskim do węzła

komunikacyjnego Mazar-i-Szarif. Jeśli realizacja tego projektu powiedzie się, rola uzbeckiej trasy dostaw do Afganistanu wzrośnie jeszcze bardziej.

Uzbekistan już w kwietniu 2008 roku przedstawił propozycję udostępnienia swojego terytorium na potrzeby tranzytu dostaw dla wojsk NATO w Afganistanie. Po wizycie głównodowodzącego CENTCOM-u gen. Davida Petraeusa w Taszkencie 17 lutego 2009 roku, strona uzbecka potwierdziła swoją zgodę na lądowy transport niemilitarnych ładunków amerykańskich do Afganistanu.

Zgodę na transport niewojskowych ładunków korytarzem powietrznym przez Turkmenistan wyraził prezydent G. Berdimuhamedow³⁰ podczas swojej wizyty w Taszkencie 25 lutego 2009 roku. Turkmenistan posiada długi odcinek granicy z Afganistanem

29) D. Tynan, *Uzbekistan: Karimov gives Washington the air base it needs for Afghan operations*, 11.05.2009; <http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav051109a.shtml>

(744 km)³¹. Jest więc zainteresowany współpracą z NATO zwłaszcza w projektach, które służą ochronie granicy państwowej. Według doniesień medialnych Berdimuhamedow miał zaproponować udostępnienie przestrzeni powietrznej Turkmenistanu, a także bazy lotniczej do transportu niemilitarnych ładunków do Afganistanu już w kwietniu 2008 roku na szczycie NATO³². Aszchabad, podobnie jak Astana, godzi się na międzyładowania samolotów amerykańskich w celu uzupełnienia paliwa.

Turkmenistan wprawdzie nie jest członkiem zdominowanych przez Rosję organizacji (OUBZ, JewrAzES), prowadzi jednak ostrożną politykę wobec Kremla.

Wydaje się więc, że otwarcie na terytorium turkmeńskim bazy lotniczej USA na skalę tej z Manas (np. w Mary) jest mniej prawdopodobne. Również oficjalna turkmeńska doktryna neutralności stoi w sprzeczności z ewentualnym rozlokowaniem bazy NATO w Turkmenistanie. Z drugiej strony, Turkmenistan udostępniając swoje terytorium do tranzytu lądowego i powietrznego ładunków dla sił Sojuszu w Afganistanie, może stanowić szczególnie ważne ogniwo w łańcuchu „linii komunikacji”. Turkmeński odcinek może być częścią trasy transportowej omijającej Rosję – z Turcji przez Gruzję, Azerbejdżan, Morze Kaspijskie i Turkmenistan do północno-zachodniego Afganistanu.

30) *Turkmenistan soglasilsja predostawit' NATO wozduschnyj koridor dlja tranzita gruzow w Afganistan*, 25.02.2009;

<http://www.ferghana.ru/news.php?id=11378&mode=snews>

31) Spośród państw postsowieckich dłuższą granicę z Afganistanem posiada Tadżykistan – 1206 kilometrów.

32) B. Pannier, *Turkmenistan: NATO Finds New Partner In Central Asia*,

<http://rfe.rferl.org/featuresarticle/2008/05/6E37F2C0-47EE-4A30-A2C0-B28E7E29BDDF.html>;
Central Asia Briefing, Eurasian Transition Group/Asia Prime, 04.05.2008.